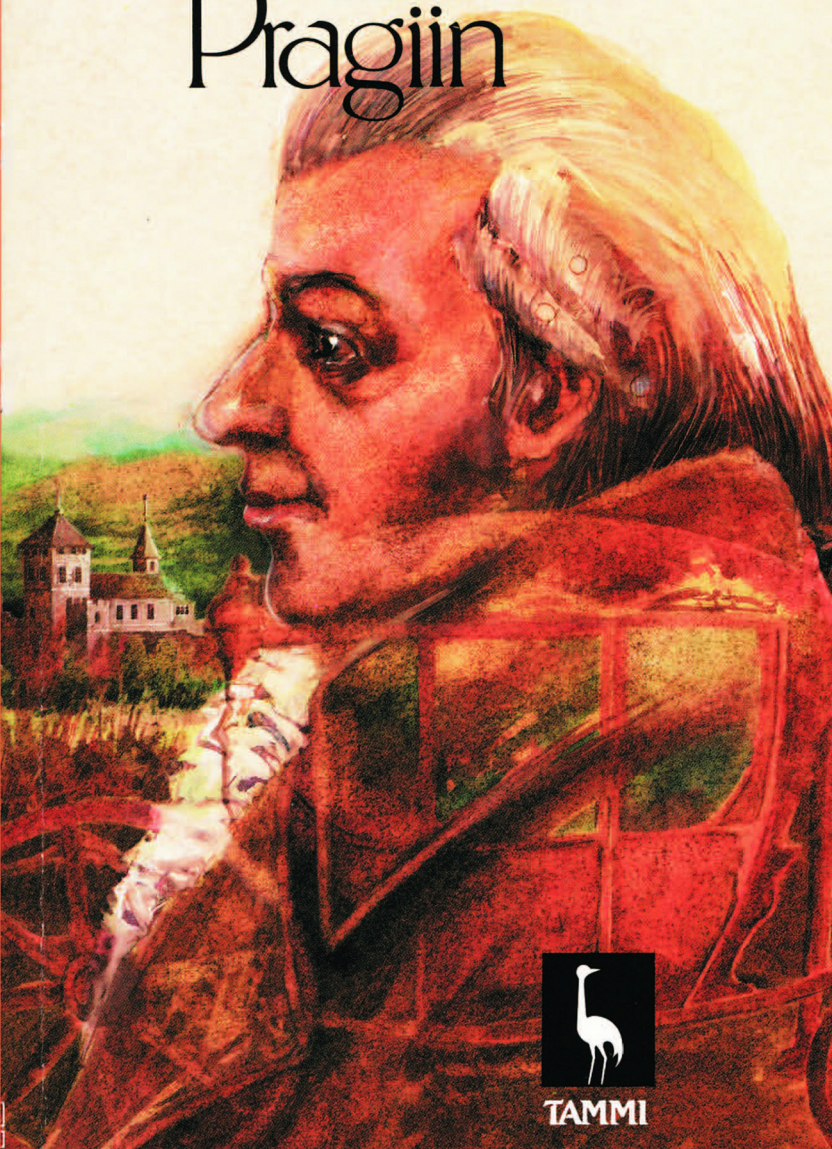

Mozartin matka

Eduard Mörike

Pragiin

TAMMI

Eduard Mörike Mozartin matka Pragiin

KURKI-KIRJA

Eduard Mörike
Mozartin matka Pragiin

Suomentanut Eeva-Liisa Manner

Kustannusosakeyhtiö Tammi
Helsinki

Näköispainos ntamo 2012

ISBN 978-952-215-267-1

Valmistaja:

BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

www.ntamo.net

2 painos

Alkuteos: Mozart auf der Reise nach Prag (ilmestyi 1856)

Helsinki 1987, Painokaari Oy

MÖRIKEN VIIMEINEN PROOSATEOS

*Lass, o Welt, o lass mich sein!
Locket nicht mit Liebesgaben,
Lasst dies Herz alleine haben
seine Wonne, seine Pein!*

Runon 'Verborgtheit' miltei tuskaisesti vaalittu yksinäisyyden kaipuu — "Anna, oi maailma, anna minun olla!" — toistuu Möriken tuotannossa vähän kaikkialla ja näyttää toteutuneen myös hänen elämässään, ei ehyesti, vaan vaihtelevalla onnella

Mörike syntyi 8. syyskuuta 1804 lääkärin poikana Ludwigsburgissa Württembergissä Äiti oli iloinen ja mielikuvituksekas papintytär, Martti Lutherin myöhäinen jälkeläinen; suuren perheen — lapsia oli kahdeksan — harmoninen kotionni särkyi, kun isä kuoli vuonna 1817; neljäs lapsi Eduard oli silloin 13-vuotias

Vuotta myöhemmin poika pääsi valtion stipendiaatina Urachin pappiseminaariin. Hän viihtyi huonosti pikkumaisen ankarasti valvotussa koulussa, mutta sai korvausta ympäröivästä luonnosta, joka herätti hänessä romantikon jo silloin, ja toveripiiristä, jossa puheltiin keksityllä fantasiakielellä ja sepiteltiin utopioita samanaikaisesti kun toiset samanikäiset pojat olivat innostuneet politiikkaan

Neljä vuotta myöhemmin opinnot jatkuivat Tübingenin "säätiossä" — entisessä katolisessa luostarissa, joka reformaation jälkeen oli muutettu teologiaa opiskelevien sisäoppilaitokseksi — ja täällä hänestä sukeutui se arkatuntoinen, sensitiivinen runoilija, jollaisena hänet yhä tunnetaan Hän oli panteisti jo varhain; ajan mittaan ihastus kosketusaistimuksiin syvenee ja käy selvästi ilmi koko hänen tuotannostaan — esinerunoilijana häntä voi pitää Rilken edeltäjänä. "Jokaiseen näkyvään esineeseen, olipa se mikä tahansa — puu, kivi tai tornin kukko tai sakara — kätkeytyy näkymätön, jokaisessa elottomassa kappaleessa on henkinen Jokin, joka on sen omaa ja johon piilevä elämä haraana sulkeutuu" Tässä, sekä asenteessa että tuntemistavassa, hän muistuttaa Keatsia: "Suloisia ovat kuullut melodiat, suloisempia ne joita emme kuule" Samoin Mörikekin aavistaa kätkeytyä musiikkia kaikkialta ja näkee levossa uinuvan liikkeen; siinä on hänen taikansa, eikä häneltä puutu keinoja sen ilmaisemiseen Kun hän tahtoo kuvata Mozartien matkavaunujen mukavaa kömpelyyttä, hän rakentaa virkkeen tahallaan raskaaksi; kun hän runossa 'Besuch in Urach' ylistää hymyilevää luontoa ja "rakastettua laaksoa", joka "tuhansista vihreistä peileistä heijastaa menneisyyden", hän käyttää asteikkonsa kaikki lämpimät, valoa pidättävät sävyt; kun hän runossa 'Das verlassene Mägdlein' kertoo hylätyn tytön surusta, hän tahallaan jättää rytmin vajaaksi ja saa kansanlaulunomaiseen, karhean puhdaspiirteiseen runoon sanomatonta apeutta.

Internaatissa Mörrike syventyi romantikkoihin ja klassikkoihin, kansanrunouteen ja filosofiaan, lähinnä Schellingin koulun romanttiseen luonnonfilosofiaan; mikään spekuloiiva henki hän ei ollut Ratkaisevasti hänen varhaiskehitykseensä vaikutti kuitenkin Maria Meyer -niminen kaunotar, jonka menneisyys oli hämärän peitossa ja joka huolellisesti salasi jälkensä — hän katosi yhtä äkkiä kuin oli tullutkin ”Oliko mahdollista hylätä niin suuri kauneus?” ja ”Kauhistuen keksin vanhan petoksen, / ja itkenein silmin, mutta julmasti / kar kotin tuon solakan, / lumoavan tytön / kauas luotani.”

Marian torjuminen oli tyypillinen ”romanttinen” ratkaisu, mutta myös haikea ratkaisu ja tuskin vapaaehtoinen. ”Eikö taide”, kirjoittaa Mörrike romaanissaan ’Maler Nolten’, ”ole yritystä saada korvausta siitä minkä todellisuus meiltä kieltää?” Kosketus todellisuuteen oli hänelle aina tuskallinen, tympeä kenties. ”Lass, o Welt, o lass mich sein!” Mörrike oli aito romantikko — kenties vuosisatansa puhtain ja aidoin, vailla kaikkea hämääryyttä: selvääjatuksinen, kirkas, valppaasti todellisuuden näkevä, vaikka maailmaa vierova, luontoon kiintynyt, huumorintajuinen, lempeä asteenikko, jonka maku ja tyyli ei pettänyt; Saksan täysromantikoista ei voi aina sanoa samaa.

Tübingenin aikaa seurasivat viransijaisuus- ja vaellusvuodet, jotka sananmukaisesti merkitsivät taistelua leivästä. Mörrike ei tuntenut olevansa omalla alallaan, saarnanpito oli tukalaa, kansliatyöt kuolettavia; hän kaipasi vihreämmälle oksalle ja yritti ’Damenzeitungin’ toimit-

tajana Stuttgartissa, mutta epäonnistui; epäonni seurasi myös erään papintyttären kanssa solmittua kihlausta, joka purkautui samoihin aikoihin.

Ja esikoisteosta, Goethen 'Wilhelm Meisterin' malliin tehtyä kehitysromaania 'Maler Nolten', jonka hän suurella vaivalla sai valmiiksi 1832, seurasi sitäkin epäonnistumisen tunne Ystävät ottivat sen ihastuneina vastaan ja siitä tuli Gottfried Kellerin 'Viheriän Heikin' esikuva, mutta Mörike itse oli siihen tyytymätön. Se on hyvin lyyrinen, anatomialtaan hauras romaani, joka rakentuu enemmän musiikillisten ideain kuin eepin logiikan varaan. Täydellisesti musiikillisen rakenteen ihanne toteutui vasta myöhäisnovellissa 'Mozart auf der Reise nach Prag'.

Kun 'Maler Noltenilla' ei ollut menestystä, ei Mörike saattanut muuta kuin pyrkiä takaisin kirkon piiriin Monien turhien viranhakujen jälkeen hänet nimettiin vuonna 1834 Kleversulzbachin kirkkoherraksi. Tämän Heilbronnin lähellä olevan pienen metsäseudun Mörike on ikuistanut idylleissään. Seurakunta rakasti lempeää pappiaan, joka vaivoin hoiti virkaansa, välillä sairastellen. Mieluimmin hän luki puutarhassaan, vaelteli metsissä, hoiti kotieläimiä, keräsi kiviä Kleversulzbachin idylli kesti yhdeksän vuotta; 1843 pakotti sairaus hänet eroamaan, ja se merkitsi myös hänen elämänsä harmonisimman kauden päättymistä.

Nyt Mörikelle koittivat taas levottomat, vaikka taiteellisesti hedelmälliset ajat Würtembergissä hän tutustui nuoreen upseerintyttäreeseen Gretchen von Speethiin,

jonka kanssa hän pitkän miettimisen perästä solmi avioliiton 1851 Samanaikaisesti hän sai Stuttgartista Katharina-säätiön tyttökoulusta kirjallisuudenopettajan viran, jonka hän hoiti esikuvallisesti Hän julkaisi kootut runonsa uutena lisättynä laitoksena ja kirjoitti useita novelleja, muiden ohella kansansatua viehättävästi imitoivan fantasiakertomuksen 'Das Stuttgarter Hutzelmännlein' — siitä on julkaistu J A Hollon suomentama katkelma Yrjö Hirnin valikoimassa 'Saksalaisia kertojia' — sekä nyt ensimmäisen kerran suomennetun esseistisen novellin 'Mozart auf der Reise nach Prag', joka on kokeneen ja kypsän taiteilijan mestarikirja Stuttgartin vuosina Mörike saksansi myös antiikin klassikkoja, varsinkin Anakreonia ja Catullusta, ja viime töikseen hän muokkasi uudelleen romaaniaan 'Maler Nolten', joka ei kuitenkaan koskaan tullut valmiiksi

Elämänsä loppuvuosina Mörike tuli yhä melankolismemmaksi ja ärtyvämmäksi, näköjään vähäpätöisetkin velvollisuudet tuottivat hänelle ankaraa räsitusta, suorastaan tuskia Kun Baijerin kuningas Max kutsui hänet hoviinsa Müncheniin ja tarjosi hänelle huomattavaa eläkettä, Möriken oli pakko luopua tästä suruttoman elämän mahdollisuudesta: "Uskokaa minua, että tunnen mitä suurinta kiitollisuutta ystävällistä tarjoustanne kohtaan Mutta en voi ottaa sitä vastaan Kunpa tietäisitte minkälaista voimaponnistusta minulle merkitsee pelkästään jo se, että seuran vuoksi on pukeuduttava toiseen takkiin."

Sairas, yhä aremmaksi tullut, julkisuuden kiusoista ja

kaupungin levottomuudesta kärsivä runoilija vaipui lopulta täydelliseen passiivisuuteen ja kuoli tyynesti 4. heinäkuuta 1875

'Mozart auf der Reise nach Prag' on Möriken viimeinen proosateos ja ylimalkaan hänen viimeinen merkittävä työnsä; myöhäisen lukijan mielestä ehkä kiehtovin kaikista. Möriken runot ovat harmonisia ja hyvin kauniita, niissä on klassillisen muodon ja romanttisen tunteen liitto täydellinen, mutta kompositioltaan ne eivät useinkaan saata olla niin rikkaita kuin novelli, jossa lämpimästi kehitellyn aiheen moniin teemallisiin ituihin liittyy ironisia ääniä traagisiin solmittuina — harvinainen piirre yleensäkin saksalaisessa kirjallisuudessa, ja niin varoen ja aistikkaasti kuin Mörike sitä on tehnyt tuskin kukaan.

'Mozartin matka Pragiin' ei ole fantastis-romanttinen, niin kuin Möriken muut kertomukset; käänne romantiikan oikusta ja vapaudesta on jo tapahtunut tasa-suhtaisempaan porvari-idylliin. Kuitenkaan kertomus ei ole vain tyypillinen biedermeierilainen, sorea varjoton tuote; muodollisesti sitä vallitsee kyllä biedermeieriläinen liioittelemattomuuden ihanne, mutta pelkästään tyytelyty idylli se ei ole.

Kertomus on rajoitettu vajaan kahteenkymmeneen neljään tuntiin, se kuvailee yhtä ainoata Mozartien vuorokautta, jolle elämä anteliaasti jakaa ilonsa, mutta jota kuitenkin jo varjostaa läheisen kuoleman aavistus Päivä

Saksalainen Eduard Mörike, joka eli 1804—75, tunnettiin omana aikanaan runolijana — romantiikan lyyrikoista hän oli Goethen jälkeen kenties merkittävin. Mutta se teos, josta Mörike tänä päivänä tunnetaan, on ”Mozartin matka Pragiin”. Tämä kertomus kuvaa yhtä Mozartin vuorokautta; sen aikana hän matkaa vaimonsa kanssa metsäisen vuorimaiseman halki Wienistä Prahaan, missä hänen on määrä johtaa Don Giovannin kantaesitys. Koko päivän tapahtumat ovat valon ja varjon leikkiä, biedermeier-maailmassa tapahtuvaa ilakoivaa idylliä. Mutta Don Giovanni -esitykseen ehdittäessä novellin kirkkaus tummuu. Se muuttuu traagiseksi ja näyttää Mozartin, levottoman neron, kaksoiskasvot.

”Niin kuin Mozart on täynnä rakkautta, niin on tämä Mozart-kertomus täynnä sydämellisyyttä ja lämpöä.”

Eeva-Liisa Manner

Päällys: Markku Bussman

842

TAMMI

näköispainos ntamo 2012

9 789522 152671 >

www.ntamo.net